

การบริหารงานของบริษัทจำกัด และ อายุความในการฟ้องเพิกถอนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น

โดย นางเดือนรุ่ง สติชัยวัฒนา
นิติกรชำนาญการพิเศษ รักษาการในตำแหน่งนิติกรเชี่ยวชาญ
สำนักกฎหมาย กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

การประกอบธุรกิจการค้าอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบทั้งโดยบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของกิจการ โดยลำพังหรืออาจดำเนินการโดยร่วมลงทุนกับบุคคลอื่นในรูปแบบของกลุ่มคณะบุคคล ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ก็ได้ การที่จะตัดสินใจเลือกดำเนินธุรกิจการค้าในรูปแบบใดนั้น ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการด้วยกัน เช่น ลักษณะของกิจการ เงินทุน วิธีการบริหารจัดการธุรกิจ ความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้การประกอบธุรกิจนั้นประสบผลสำเร็จนำมาซึ่งผลประโยชน์และกำไรสูงสุด

สำหรับการดำเนินธุรกิจในรูปแบบบริษัทจำกัดนั้น ผู้ประสงค์จะประกอบธุรกิจจะต้องดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทจำกัดเพื่อให้มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย บริษัทจำกัดนั้น หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป เรียกว่า “ผู้เริ่มก่อการ” ร่วมกันทำกิจการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรจากการดำเนินกิจการนั้นมาแบ่งปันกัน โดยบริษัทจำกัดจะแบ่งทุนออกเป็นหุ้น มูลค่าหุ้นละเท่าๆ กัน โดยมูลค่าหุ้นนั้นห้ามมิให้ต่ำกว่าห้าบาท ผู้ลงทุนในบริษัท เรียกว่า “ผู้ถือหุ้น” โดยผู้ถือหุ้นรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ ก่อนการจัดตั้งบริษัทผู้เริ่มก่อการต้องจัดทำ “หนังสือบริคณห์สนธิ” อันมีรายละเอียด เช่น ชื่อบริษัท ที่ตั้งสำนักงาน วัตถุประสงค์ของบริษัท จำนวนทุนเรือนหุ้น เป็นต้น ซึ่งหนังสือบริคณห์สนธิที่จัดทำขึ้นนี้ จะมีผลรับรองทางกฎหมาย ผู้เริ่มก่อการต้องนำความไปจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๙๙ วรรคสอง จากนั้นจึงดำเนินการประชุมจัดตั้งบริษัท และนำความไปจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทภายในสามเดือนนับแต่ประชุมจัดตั้งบริษัทตามมาตรา ๑๑๑๑ หรือมาตรา ๑๑๑๑/๑ และมาตรา ๑๑๑๒ เมื่อได้จดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดแล้ว กฎหมายบัญญัติให้บริษัทจำกัดนั้นมีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น

ในการบริหารงานของบริษัทจำกัดนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔๔ กำหนดให้มีกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนด้วยกันจัดการตามข้อบังคับของบริษัทและอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ลักษณะ ๒๒ ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ซึ่งในการประกอบกิจการของบริษัทกรรมการต้องใช้ความเอื้อเพื่อสอดส่องด้วยความระมัดระวัง และต้องรับผิดชอบร่วมกันในการต่าง ๆ ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๖๘ บัญญัติไว้ โดยเฉพาะการบังคับการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามมติของที่ประชุมใหญ่ ถ้ากรรมการทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท บริษัทจะฟ้องร้องเรียกเอาสินไหมทดแทนแก่กรรมการก็ได้ หรือในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้อง ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดจะเอาคดีนั้นขึ้นว่าก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๖๙ วรรคหนึ่ง

ในการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นกฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นได้แสดงความคิดเห็นและโต้ถามเกี่ยวกับกิจการของบริษัท เนื่องจากฐานะของผู้ถือหุ้นไม่อาจเข้าไปบริหารงานของบริษัทได้ คงได้แต่ควบคุมการบริหารงานของกรรมการโดยผ่านที่ประชุมใหญ่ และวิธีการจัดการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หมายความว่า หากบริษัทมีข้อบังคับบัญญัติไว้ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับนั้น เว้นแต่ข้อบังคับจะขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าไม่มีข้อบังคับ ให้บังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากเกิดกรณีที่มีการปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายมติของที่ประชุมใหญ่อาจถูกเพิกถอนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๙๕

การยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่ของบริษัทจำกัดอันผิดระเบียบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๙๕ นั้น กฎหมายบัญญัติให้เป็นสิทธิแต่เฉพาะกรรมการหรือผู้ถือหุ้นของบริษัทเท่านั้น สำหรับระยะเวลาในการฟ้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุม กรรมการหรือผู้ถือหุ้นต้องฟ้องภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันลงมตินั้น

กรณีศึกษาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีแพ่งที่มีการฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ของบริษัทจำกัด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๐๒/๒๕๖๒ “บริษัทจำกัดดำเนินการจัดประชุมผู้ถือหุ้นด้วยความรวบรัด ไม่มีการแสดงหนังสือมอบฉันทะและวางต่อประธานที่ประชุม ซึ่งขัดตามมาตรา ๑๑๘๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การลงมติในการประชุมครั้งดังกล่าวจึงกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีมีเหตุที่ศาลจะเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่อันผิดระเบียบนั้นตามมาตรา ๑๑๙๕” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๑๓/๒๕๖๑ “การประชุมของบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นเข้าประชุมไม่ถึงหนึ่งในสี่ของทุนของบริษัทจึงไม่ครบเป็นองค์ประชุมที่จะปรึกษากิจการอันใดของบริษัทได้ตามมาตรา ๑๑๗๘ และการที่ไม่มีผู้ถือหุ้นเข้าร่วมประชุมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปย่อมทำให้ไม่อาจดำเนินการประชุมหรือลงมติที่ประชุมของบริษัทได้โดยสภาพ อีกทั้งยังมีบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้ถือหุ้นของบริษัทเข้าร่วมประชุมและลงมติด้วย จึงไม่มีลักษณะเป็นการประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทเป็นการทั่วไปตามมาตรา ๑๑๗๑ วรรคหนึ่งและวรรคสอง เช่นนี้การประชุมดังกล่าวถือไม่ได้ว่าเป็นการประชุมสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัท หากใช้เป็นเพียงมติที่ประชุมใหญ่ของบริษัทอันผิดระเบียบ แต่ต้องถือว่าการประชุมสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทมิได้เกิดขึ้นจริงและไม่มีการประชุมกันจริง การที่โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมของจำเลย จึงมิใช่ฟ้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมของบริษัทอันผิดระเบียบตามมาตรา ๑๑๙๕ แม้อาจฟ้องขอให้เพิกถอนหนึ่งเดือนนับแต่วันที่มีการลงมติที่ประชุมโจทก์ก็มีสิทธิฟ้องคดีนี้” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๙๙๖/๒๕๖๑ “คำบอกกล่าวเรียกประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นได้ลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่เมื่อนับถึงวันประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นได้เพียง ๖ วัน คำบอกกล่าวเรียกประชุมจึงลงพิมพ์โฆษณาก่อนวันนัดประชุมไม่ครบเจ็ดวัน อันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๑๑๗๕ วรรคหนึ่ง ทำให้การนัดประชุมไม่ชอบและเป็นผลให้มติที่ประชุมดังกล่าวเป็นมติอันผิดระเบียบตามมาตรา ๑๑๙๕ ซึ่งโจทก์ในฐานะกรรมการและผู้ถือหุ้นของบริษัทสามารถร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๑๒๗/๒๕๕๙ “วาระการประชุมที่ว่าพิจารณาเรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี) ต้องเป็นเรื่องที่ไม่ใช่สาระสำคัญของการบริหารกิจการบริษัท แต่เป็นเรื่องเล็กน้อย สัพเพเหระมากกว่าที่สามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาได้ทันทีโดยไม่ต้องอาศัยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดล่วงหน้า แต่เรื่องการแต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมเป็นเรื่องสำคัญของบริษัทที่ผู้ถือหุ้นของบริษัทควรจะได้ใช้เวลาพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบก่อนวันประชุม วาระการประชุมที่เพิ่มเติม มิได้เป็นวาระที่กำหนดไว้ในหนังสือนัดประชุม จึงฝ่าฝืนมาตรา ๑๑๗๕ วรรคสอง แม้อันหนังสือจะกำหนดวาระการประชุมว่า พิจารณาเรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี) ที่ประชุมใหญ่ก็ไม่อาจอ้างวาระดังกล่าวเพื่อพิจารณาแต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมได้ มติของที่ประชุมใหญ่เฉพาะในส่วนที่แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติม เป็นมติอันผิดระเบียบตามมาตรา ๑๑๙๕” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๙๒๖/๒๕๕๗ “การประชุมใหญ่วิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม มิได้ประชุมกันจริง และเป็นการทำรายงานการประชุมเท็จที่ไม่มีผลตามกฎหมาย จึงชอบที่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นมีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนที่อาศัยการประชุมใหญ่เท็จดังกล่าวเสียได้ ทั้งกรณีของการทำรายงานการประชุมใหญ่เท็จเพื่อนำไปจดทะเบียน ย่อมจะมีใช้การประชุมใหญ่ผิดระเบียบ เพราะฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายหรือข้อบังคับของบริษัท อันจะอยู่ในบังคับที่ต้องร้องขอให้เพิกถอนภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันลงมติตามมาตรา ๑๑๙๕” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๐/๒๕๔๘ “คำฟ้องโจทก์ที่อ้างว่าการเรียกประชุมหรือการประชุมและการลงมติที่ประชุมใหญ่ วิสามัญผู้ถือหุ้นบริษัทมิชอบด้วยกฎหมายและข้อบังคับของบริษัท เป็นกรณีเกี่ยวกับการร้องขอให้เพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่ที่ลงมติฝ่าฝืนกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๙๕ ซึ่งจะต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันลงมตินั้น เมื่อมติของที่ประชุมใหญ่ที่โจทก์ขอให้เพิกถอนมีการลงมติเมื่อปี ๒๕๓๓, ๒๕๓๔, ๒๕๓๕ และ ๒๕๓๙

ตามลำดับ โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนเมื่อ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๕ จึงพันกำหนดเวลาที่จะร้องขอต่อศาลตาม
กฎหมาย” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๖๒/๒๕๒๐ “ การประชุมใหญ่ที่โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนมิใช่เป็นการ
ประชุมใหญ่ที่ผิดระเบียบตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๑๙๕ แต่เป็นรายงาน
การประชุมเท็จ เพราะไม่มีการประชุมกันจริง จึงไม่อยู่ในบังคับให้ต้องฟ้องเพิกถอนภายในกำหนดเดือนหนึ่ง
ตามบทบัญญัติดังกล่าว” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๑๐/๒๕๑๗ “ การประชุมที่ผิดกฎหมายจนถือไม่ได้ว่ามี
การประชุมใหญ่ของบริษัท มติที่ประชุมก็ไม่มีผลผูกพันบริษัท จึงไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องเพิกถอนแต่อย่างใด แต่
หากจะมีการฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนหรือสั่งแสดงว่ามตินั้นไม่มีผล ก็หาใช่เป็นกรณีที่จะต้องฟ้องร้องภายใน
กำหนดเวลาหนึ่งเดือนตาม ๑๑๙๕ ไม่”

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นว่า การฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ของ
บริษัทจำกัดนั้น มักจะปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) บริษัทมีการจัดประชุมขึ้นจริงแต่
การประชุมนั้นอาจมีการนัดเรียกหรือได้ประชุมกันหรือได้ลงมติกันฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือข้อบังคับ
ของบริษัท และ (๒) การประชุมมิได้เกิดขึ้นจริง ไม่มีการประชุมกันจริงและจัดทำรายงานการประชุมเป็นเท็จ
ซึ่งข้อเท็จจริงในสองลักษณะดังกล่าวมีผลต่ออายุความการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้มีส่วนได้เสียในการยื่นคำฟ้อง
ต่อศาล เพราะหากบริษัทมีการจัดประชุมขึ้นจริงแต่การประชุมนั้นผิดระเบียบ ผู้มีส่วนได้เสียชอบที่จะใช้สิทธิ
ยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่อันผิดระเบียบนั้นภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันลงมติ
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๙๕ แต่ในกรณีที่ไม่มีการประชุมกันจริงและจัดทำรายงาน
การประชุมเป็นเท็จนั้นเป็นกรณีที่ไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องฟ้องขอให้เพิกถอนภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันลงมตินั้น

โดยในกรณีที่บริษัทไม่มีการประชุมกันจริงและจัดทำรายงานการประชุมเป็นเท็จนั้น แม้แนว
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ผ่านมาจะได้วางหลักว่าเป็นกรณีที่ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๑๑๙๕ แห่งประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ก็อาจทำให้นักกฎหมายหรือนายความบางท่านเข้าใจไปได้ว่าการใช้สิทธิ
เรียกร้องในกรณีดังกล่าวไม่มีกำหนดอายุความและอาจยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอน
หรือมีคำสั่งแสดงว่ามตินั้นไม่มีผลตามกฎหมายเมื่อใดหรือเวลาใดก็ได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวน่าจะเริ่มคลี่คลาย
เนื่องจากปัจจุบันได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๐๒/๒๕๖๒ วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับอายุความใน
กรณีที่บริษัทไม่มีการประชุมกันจริงและจัดทำรายงานการประชุมเป็นเท็จว่าเป็นมูลฟ้องที่ข้อบังคับตาม
บทบัญญัติบรรพ ๓ เอกเทศสัญญา ลักษณะ ๒๒ หุ้่นส่วนและบริษัท ที่กฎหมายมิได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้
โดยเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความทั่วไป ๑๐ ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๓๐

ดังนั้น จึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอายุความในการฟ้องเพิกถอนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นที่ศาลฎีกาได้วางหลัก
กฎหมายไว้ ดังนี้

๑. กรณีการใช้สิทธิของกรรมการหรือผู้ถือหุ้นในการร้องขอให้ศาลเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ของ
บริษัทจำกัดอันผิดระเบียบเพราะได้นัดเรียกหรือได้ประชุมกัน หรือได้ลงมติฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ลักษณะ ๒๒ หุ้่นส่วนและบริษัท หรือฝ่าฝืนข้อบังคับของบริษัทก็ดี จะต้องร้องขอภายใน
กำหนดเดือนหนึ่งนับแต่วันลงมตินั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๙๕ และ ต้องเป็นกรณีที่มี
การประชุมเกิดขึ้นจริง แต่อ้างว่าการประชุมนั้นผิดระเบียบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือฝ่าฝืนข้อบังคับ

๒. กรณีที่อ้างว่าไม่มีการประชุมจริง ทำรายงานการประชุมเท็จ มิใช่การประชุมใหญ่อันผิดระเบียบ
เพราะฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายหรือข้อบังคับของบริษัทอันจะอยู่ในบังคับที่ต้องร้องขอให้เพิกถอนภายในหนึ่ง
เดือนนับแต่วันลงมติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๙๕ แต่เป็นกรณีที่กฎหมายมิได้บัญญัติ
เรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความทั่วไป ๑๐ ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
๑๙๓/๓๐ ทั้งนี้ สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๐๒/๒๕๖๒